

GONDOLATOK AZ ERDŐ- GAZDASÁGI FAFELDOLGOZÁS NÉHÁNY KÉRDÉSÉRŐL A NAGYKUNSAÍ TAPASZTALATOK ALAPJÁN

Borovits Ferenc

Az erdő- és fafeldolgozó gazdaságok életrehívásának egyik fontos indító oka volt a magyar erdőkből kikerülő faanyag feldolgozásának kiszélesítése. Azon gazdaságokban, ahol a rendelkezésre álló feldolgozható alapanyag mennyisége meghaladja a feldolgozási kapacitás mértékét, ott ezt mint irányelvet, távlati célt tartják számon, míg azokban, ahol a helyzet fordított, nagyon is mindennapi feladat, sőt létszükséglet ezen elvnek a valóra váltása.

A Nagykunsaí EFAG az utóbbi csoportba tartozik: az évenként feldolgozásra kerülő, mintegy 90—100 ezer m³ gömbfából mindössze 45—50 ezer m³ a saját erdőkből kikerülő faanyag. Ugyanakkor az évenként kitermelésre kerülő vastagfa 110—120 ezer m³. Így tehát feladatunk:

- maximális mértékben növelni a saját kitermelésű faanyagból a feldolgozásra kerülő mennyiség részarányát, nem vásárolni kell az alapanyagot, hanem a sajátot feldolgozni;
- a feldolgozásból kapott késztermék mennyiségén belül növelni kell a készletelési fokot, törekedni kell az erdőgazdasági fafeldolgozás állandó fejlesztésére;
- növelni az 1 m³ feldolgozott alapanyagból kikerülő késztermék értékét, illetve nyereségét.

Az alapanyaggal való ellátatlanságunk miatt a fenti cél végrehajtása több, mint feladat: kényszer, létszükséglet.

A SAJÁT KITERMELÉSBŐL SZÁRMAZÓ ALAPANYAG BŐVÍTÉSÉNEK MÓDJAI

Kézenfekvő az a két mód, amellyel — a fűrészipari tevékenységet figyelembe véve — növelni lehet a feldolgozható alapanyag mennyiségét:

1. A vékonyabb, 10 cm körüli átmérőjű anyag mellett *fokozni a 60 cm-nél vastagabb anyagok feldolgozását*. Az előbbi inkább kereskedelmi (szőlőkaró, bányaféldorong, gyümölcsládák stb. értékesítése), az utóbbi esetben technikai a kérdés (1400 mm-es rönkhasító üzembehelyezése). A jelenlegi piaci és gazdasági helyzetben nagy mennyiségben mindkét részfeladat megoldása körülményes és nehéz. A 60 cm-nél vastagabb faanyagok feldolgozása különösen az ártéri erdőgazdaságokban jelentős, mivel a folyók mentén nagymértékben található öreg, böhöncös állományok, vagy faegyedek, s ezek zöme vagy egyáltalán ki sem kerül az erdőből, vagy alsóbbrendű választékokká hasogatják szét.

2. *Fokozni a gyenge minőségű alapanyag feldolgozását*. Ez elsősorban kereskedelmi kérdés: olyan gyártmányok, termékek felkutatása, ami pl. nyárok esetében csomoros, mézgás, gyűrűselválásos, fagyrepedt stb. anyagból is gyártható. Ilyen termékek vannak, 1972-ben kb. 6000 m³, ilyen gömbfából kikerülő termékre biztosítottunk piacot.

A fentieknek megfelelően szándékunkban áll fokozni a kevésbé munka- és minőségigényes termékek előállítását. Ugyanakkor a növekvő fafeldolgozási tevékenységből és a szűkös alapanyagellátásból fakadóan kényszerítő körülmény, hogy fokozzuk erőfeszítéseinket a magasabb készütségi fokú, nagyobb értékű termékek felé is. A feladat megoldása elsősorban technikai, másodsorban kereskedelmi, mindenek felett azonban elvi kérdés. Az erdő- és fafeldolgozó gazdaságok kezében összpontosul az elsődleges fafeldolgozás zöme, s a gazdaságoknak bizonyítaniuk kell, hogy az elsődleges faipar fejlődése az átszervezés következtében emelkedő tendenciára képes.

Közismert az a rosszízű szólás-mondás, hogy „Magyarország erdőben szegény, fában gazdag ország”, s tapasztalni is lehet, hogy bizonyos felhasználási területeken túlkínálat van. Ilyenek: a bányászati bélésanyagok, szőlőkaró, ládaféleségek stb. Zömmel azokon a területeken vannak feleslegek, amelyeket az erdőgazdaságok, fafeldolgozással foglalkozó termelőszövetkezetek, GEV stb. az *eddigyi fűrészipari színvonalon* is termelni tudnak. Tehát a fafeldolgozásnak azon a szintjén, ahol — kissé eltúlozva — a termeléshez nem kell más, mint egy 800-as szalagfűrész, egy darab fa és természetesen — esetleg szakképesítés nélküli — két fő, akik a termelést végzik.

Törvényszerű, hogy az ilyen üzemek által előállított termékekben felesleg van. (Természetesen közrejátszik ebben a rossz gyümölcstermés, a bányák racionalizálása stb., de nem ez a meghatározó!) Ugyanakkor viszont jelentős hiányok vannak építőipari, bútorigipari, belsőépítészeti stb. termékekből: tehát a fafeldolgozásnak *magasabb fejlettségű szférájában*, ott, ahol szárítás, esetleg gőzölés és továbbmegmunkálás szükséges.

Az évi fafelhasználás hazánkban és Európában is jelentősen növekszik, s vele párhuzamosan növekszik a fahiány. Közismert, hogy Magyarország évenként fűrészelés céljára mintegy 0,5 millió m³ körüli gömbfát és 1 millió m³ körüli mennyiségű fűrészárut importál a hiányok pótlására, pedig az importot jelentősen csökkenteni, sőt exportot lehetne teremteni a saját alapanyagunk korszerűbb feldolgozásával. Tehát *Magyarországon nem fabőség, hanem kínálat szegénység van!*

Fentiekből következően a fafeldolgozó gazdaságok feladata: *túllépni a fa- gyártmánytermelési színvonalon és alkalmazkodni a piachoz*. Meg lehet találni a hazai fafajok felhasználásának kiszélesítési lehetőségét is. A nyár felfutása az elmúlt években kezdődött, s most is tart. Indul az akác is, s hogy a piac igényli-e az akácból készült termékeket? — ha a célnak megfelelően kidolgozott, úgy igen! Egyaránt felhasználható bútóralkatrészekre, belső építészeti termékekre stb. A piac fogadja, s ha nem tudjuk kellően megmunkálni, az nem az akác hibája.

Fagazdaságunk jelentős erőfeszítéseket tesz a faipar fejlesztése terén: új szárító és továbbmegmunkáló kapacitások létesítésével a nagykovácsi és pusztavacsi üzemekből ipari szintű üzemek kialakítása folyamatban van. Az utóbbi kizárólag a lombos, azon belül zömében az akác korszerű feldolgozására hivatott.

A gazdaságosság mértékét több fontos tényező határozza meg. Ezek közöttől foglalkozunk itt: az alapanyag jó kidolgozásával és az optimális termékszerkezettel.

Az *alpanyag megfelelő kidolgozása* céljából üzeinket kétféle szempont alapján csoportosítottuk:

- a feldolgozásra kerülő fafaj szerint,
- a késztermék összetettségi és készütségi foka szerint.

Fafaj szempontjából egyes üzeink csak akácot, míg mások csak nyárat dolgoznak fel és így tovább. A késztermék szerint megkülönböztetünk fagyártmány-, láda- és faipari üzemet. Az előző kettőben az elnevezés híven kifejezi az üzem fő tevékenységét. A legutolsó, a faipari üzem elnevezése esetünkben a nagykőrösi és a puztavacsi üzemünket illeti meg. Ezen a két helyen korszerű, együttesen kb. 10 000 m³ szárító, s ezt meghaladó továbbmunkálható kapacitásunk van, s ezek jelentős része az utóbbi két év erőfeszítéseinek terméke. Ezen üzemek feladata, hogy az arra alkalmas minőségű és méretű alpanyagból magas értékű és készütségi fokú terméket állítsanak elő.

A *termékszerkezet kialakítását* meghatározó tényezők közül emeljük ki a technikai adottságokat és a kereskedelmi tevékenységet. A kettő ugyanis különösen erősen hat egymásra és a termékszerkezet kialakítására. Alaptételként fogadhatjuk el azt a követelményt, hogy a két tényezőnek szorosan kell kapcsolódnia egymáshoz, találkozniuk kell még a termelés megkezdése előtt, *azt termelünk, amit a piac igényel, illetve olyan termékre keresünk vevőt, amit képesek vagyunk előállítani.* A technikai adottságok sokkal rugalmatlanabbul alkalmazkodnak a kereskedelmi lehetőségekhez, mint fordítva. Új, jellegében eltérő termékek gyártásának megszervezése lassú, hosszadalmas feladat. Viszont kereskedelmi téren viszonylag könnyebben lehet alkalmazkodni az adottságoknak megfelelő, vagy jellegében rokon termékek piacának biztosításával. A két tényező közül a kereskedelem a rugalmasabb, az alkalmazkodóbb. Különösen ha képes arra, hogy a fogyasztó-piacot is megteremtse. (Bizonyítsa be a vevőnek, hogy a gazdaság a háttérben levő termelési lehetőségekkel célszerűbb terméket tud részére nyújtani, mint amit eddig használt. Pl. MÁV-hitelesített rakodólap helyett belső mozgatásra használjon egyszerűbb kivitelű, de ugyanolyan célszerű és tartós, olcsóbb ipari rakodólapot.)

Miért lényeges e két tényezőnek és egymáshoz való viszonyának elemzése?

Ismeretes, hogy a gazdaságok az átszervezés óta lendületes ütemben igyekeznek fejleszteni faiparukat, — a termelő alap állandó változásban van. A progresszív irányú technikai és tudati változások (a vezetőtől a munkásokig), más szóval a fejlődés viszonylag lassú folyamat. A kitűzött cél és a megvalósulás közötti időben a piac és a termelő alap közti ellentéteket a kereskedelem oldhatja fel úgy, hogy a mindenkori adottságoknak megfelelő igényű terméket nyújt a fogyasztónak. Ebben az átmeneti szakaszban a kereskedelem jelentősége döntő: nagymértékben meghatározza az átmeneti állapotban levő ffeldolgozás eredményességét.

Rendkívül intenzív kereskedelmi tevékenység azonban kialakíthat káros szemléletet is: elhomályosíthatja a dinamikus fejlődés szükségességét. Közismert ugyanis, hogy pl. az egyszerűbb termékek (mint a szőlőkaró, alátétfa, ék stb.) termelése esetében a felhasznált munkabérhez viszonyított nyereség nagyobb, mint a magasabb készütségi fokú termékeké. Ebből következően az a téves hiedelem alakulhat ki, hogy a fő tevékenységet az ilyen egyszerű termékek piacának biztosítására kell fordítani. Ez az elmélet nem számol azzal a ténnyel, hogy ezek a termékek csak a kiegészítő termékek fogalmát merítik ki előbb-utóbb, s az árváltozások szükségszerűen degresszív irányúak.

A termékszerkezet kialakításakor mi úgy fogalmazzunk:

- ki kell szélesíteni termelési tevékenységünket az egyszerűbb kivitelű, s gyenge minőségű alapanyagból termelhető termékek irányába; csak így tudjuk a saját alapanyagunk feldolgozását növelni,
- ki kell szélesíteni termelési tevékenységünket olyan új termékek irányába, amelyek jó minőségűek, jobban megmunkáltak, nagyobb értékűek; csak így tudjuk saját fánk jobb felhasználását, faiparunk állandó fejlődését elérni.

Vajon mennyiben nagykunsági sajátosság az, hogy kényszerülünk mindenáron szélesíteni a saját alapanyag felhasználását? — Ha végig elemeznénk a fa-gazdaságok helyzetét, talán sehol sem találnánk ekkora eltérést a feldolgozási kapacitás és a rendelkezésre álló saját alapanyag között. Ha azonban országos szinten nézzük, úgy már nagyon hasonló a helyzet: az éves szinten fűrészipari felhasználásra kerülő gömbfa mintegy 40%-a, ezen belül a rönknek. mintegy 60%-a importból származik. Ugyanakkor az évente kitermelésre kerülő fatömeg többszöröse a fűrészipari feldolgozásnak, s a visszamaradó rész az országban belül nem válik papírrá, vagy farostlemézzé. Tehát *lehetséges, hogy ma egyes erdő- és fafeldolgozó gazdaságoknak nem kulcskérdés a saját alapanyag feldolgozás lehetőségének bővítése, de az országnak mindenképpen az.* A mi esetünkben erre a felismerésre az elmúlt időben döbrentünk rá, amikor az 1970. évi 42 000 m³ fenyő gömbfával szemben 1971-ben mindössze 8000 m³ feldolgozására nyílt lehetőség, és ez alapjaiban rengette meg az erdőgazdaság helyzetét.

Az erdőgazdasági faipar az útkeresés időszakát éli, s ilyen alkalmakkor célszerű tisztázni olyan alapvető kérdéseket, mint:

- tényleg fahiány, vagy fabőség van-e Magyarországon?
- következként az import, vagy saját alapanyagra készítsünk-e fejlesztési terveket?
- vajon kereslet-hiány, vagy kínálat-szegénység vonatkozik-e az erdőgazdasági faipari termékekre?
- következként a kereskedelmi tevékenység kiszélesítését, avagy az árukínálat kibővítését kell-e célul tűzni?

Ezekre a kérdésekre igyekeztem a rendelkezésemre álló adatok és tapasztalatok alapján választ adni, illetve magát a kérdést felszínre hozni.

Jó ezeket a kérdéseket tisztázni minden szinten, hogy ki-ki a maga tevékenységét a kérdésekre adott válasz alapján irányítsa. Mert ha már tudatilag egyértelműek az előttünk álló feladatok, úgy a megoldáshoz szükséges egyéb feltételek könnyebben megteremtődnek.

Боровиц Ф.; РАЗМЫШЛЕНИЯ О НЕКОТОРЫХ ВОПРОСАХ ЛЕСОХОЗЯЙСТВЕННОЙ ДЕРЕВООБРАБОТКИ НА ОСНОВЕ НАДКУНШАГСКОГО ОПЫТА

V Magyarországon az egyik oldalról a fahiány, a másik oldalról a fafelmaradás. A kontradikciókat lehet csökkenteni, ha a fafeldolgozó iparipar jobban alkalmazkodik a hazai viszonyokhoz és a feldolgozott faanyagot a hazai piacra hozza. A kezdeti szakaszban szükséges a gyorsabb fejlődés, mert a technika fejlődése lassú tempóval történik. Ez nem jelenti, hogy a kereskedelmi megoldások minden problémát megoldanak.

Borovits, F.: SOME IDEAS ON TIMBER PROCESSING, BASED ON THE EXPERIENCES OF THE STATE FOREST ENTERPRISE OF NAGYKUNSAG

In Hungary there is partly timber shortage and in a certain aspect there is abundance in timber. To improve the situation and moderate the contradiction, timber processing industry has to be developed and applied better to the home conditions and to the processing of mostly broadleaved, lower quality wood. In addition new markets have to be opened up for the products which can be produced from the abundantly available hardwood resources. At the beginning progress depends more on the timber trade, since technical development can only be carried out rather slowly, because of financial difficulties. This can not, however, mean that trade can solve everything by itself.